

Dér Katalin

Szeretethimnusz
(1Kor 13)

Budapest, 2011

Dér Katalin
Szeretethimnusz
(1Kor 13)

Budapest, 2011

Szeretethimnusz

1Kor 13

Amikor egy törvénytudó megkérdezte Jézustól, melyik a legfőbb parancsolat a Tórában, így felelt: Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez a legnagyobb, az első parancs. A második hasonló ehhez: Szeresd felebarátodat, mint önmagadat. Ezen a két parancson alapul az egész törvény és a próféták. (Mt 22, 37-40) Micsoda és milyen az a szeretet, amelyről Jézus beszélt? Erről a legteljesebb kinyilatkoztatást Pál apostol kapta és foglalta össze a korintusiakhoz írt első levelében, a Szeretethimnuszban (13,1-13).

1 Ha emberek vagy angyalok nyelvén szólok is, de szeretet nincs bennem, csak zengő érc vagyok, vagy pengő cimbalom. 2 És ha prófétálni tudok is, ha minden titkot ismerek is, és minden bölcsességnek birtokában vagyok, és ha teljes hitem van is, úgyhogy hegyeket tudok elmozdítani, de szeretet nincs bennem, semmi vagyok. 3 És ha szétosztom az egész vagyonomat, és testem tűzhalálra szánom, de szeretet nincs bennem, semmi hasznom abból.

4 A szeretet türelmes, jóságos; a szeretet nem féltékeny, a szeretet nem kérkedik, nem fuvalkodik fel; 5 nem viselkedik bántóan, nem keresi a maga hasznát, nem haragtarató, nem rója fel a rosszat; 6 nem örül a hamisságnak, de együtt örül az igazsággal; 7 mindent elfedez, mindent hisz, mindent remél, mindent elvisel. 8a A szeretet soha el nem múlik.

8b A prófétálások véget érnek, a nyelvek megszűnnek, a tudás elenyészik. 9 Mert töredékes a megismerésünk, és töredékes a prófétálásunk; 10 amikor pedig eljön majd a tökéletes, a töredékes véget fog érni. 11 Amikor gyermek voltam, úgy beszéltem, mint a gyermek, úgy éreztem, mint a gyermek, úgy gondolkoztam, mint a gyermek; amikor pedig férfivá lettem, felhagytam a gyermekkor dolgaival. 12 Most ugyanis tökéletlenül látunk, akkor pedig majd színről színre. Most töredékes az ismeretünk, akkor pedig úgy fogok ismerni, ahogy engem ismer Isten. 13 Addig

pedig megmarad a hit, a remény, a szeretet: ez a három – de közöttük legnagyobb a szeretet.

A szöveg három részből áll.

- Első rész: a szeretet minden más adományt felülmúl (1-3)
- Második rész: a szeretet tulajdonságainak felsorolása (4-8a)
- Harmadik rész: a felsorolás utolsó tagjának kifejtése (8b-13)

Első rész: a szeretet minden más adományt felülmúl (1-3)

Pál a bevezetőben a szeretet karizmáját a vallásos beszéddel, a tudás különböző fajaival, a hittel és a cselekedettel méri össze.

1. *A szeretet nélküli szó értéktelen*, legyen az akár az angyalok beszéde, a nyelveken szólás, akár emberi szó, a vallásos beszéd; szeretet nélkül mind *csak zengő érc vagy pengő cimbalom*. Pontosabban *maga az ember* lesz lármává, amikor így szólal meg, mert a görögben nem hasonlat szerepel (*olyan* lettem, *mint* a zengő érc...), hanem azonosítás: zengő érc, pengő cimbalom lettem. Az érc (*khalkosz*) valójában egy nagy fémlemez volt, a cimbalom, *kümbalon* pedig inkább cintányérhoz hasonló eszköz. Mindkettő dallamjátszásra alkalmatlan, egyetlen hangot kiadó ritmushangszer, csupán zajt, sőt az eredetiben “csatazajt” keltenek (*alaladzón*). Ezeket a pogány istennő, Kybelé, a Nagy Istenanya kultikus körmeneteiben használták; fülsértő, erős, monoton zajuk hívta fel a figyelmet az eksztázis mámorában üvöltözve, kurjongatva közeledő menetre. Kybelé ünnepei forrásaink szerint éppen erről, a *kümbalonok*, dobok és más ütőhangszerek elviselhetetlen zajáról, meg az önkívületben őrzöngő hívek randalírozásairól voltak hírhedtek. Nos, mondja az apostol,

amilyen agresszív ricsaj ez a kívülállók fülében, épp olyan fülhasogató, agresszív, bántó, taszító, elidegenítő a vallásos szó, a keresztény beszéd is, ha nem a szeretet vezéreli. Merész kép.

2. A beszéd után annak forrása, a *tudás* három fajtája következik a részleges-től a teljesebb tudás felé haladva, kezdve a prófétálással, a kinyilatkoztatott dolgok ismeretével, folytatva a titkok, a misztériumok tudásával, zárva a teljes bölcsességgel (*gnósis*), minden vallási, teológiai tudás összességével. E sokféle tudás-karizma szeretet nélkül semmi, állítja Pál, mert öncélú, nem használ semmit a lelki épülés, a növekedés, az üdvösség szempontjából.

3. Ugyanez érvényes a hegyeket mozgató, de szeretet nélküli *hitre*. Nehéz elképzelni, hogy ilyen hit létezik egyáltalán, a Biblia azonban tud róla (Mt 7,21-22), például az 1Jn levél tanúsítja, hogy az a jelenség, amikor valaki úgy mond *szereci Istent, de gyűlöli embertársát* (4,20; vö. 1,9-11), létező valóság.

4. A hitből *cselekedeteknek* kell következniük. Ám ha a tett, az adakozás, az áldozat csak hitből, de nem szeretetből fakad, Jézus szava szerint nem számíthat mennyei jutalomra (Mt 6,1-4), mivel szükségképpen valamilyen hátsó szándék motiválja, az önmutogató hiúság vagy a földi viszonzás reménye. Ez egybecseng az itteni ítélettel: *semmi haszna* az üdvösség elnyerését illetően, sőt Pál a maga radikális felfogásával még a legnagyobbról, az életáldozatról is ezt állítja.

A bevezető sorok himnikus lendületét több tényező adja. Az egyik az a nagyszabású, átfogó biblikus etikai távlat, amely egységben látja a tudást a szóval, a hitet a cselekedettel. Megragadó a sorrend logikája: a szót annak forrása, a tudás követi, a hitet következménye, a tett. Növeli a hatást a személyes, szenvedélyes hang. Az igék a szívbe találhatnak, mert első személyűek, így a mondásokat mindenki csak önmagára vonatkoztatva tudja kimondani és vonatkoztatni: *én* lettem, *én* vagyok, *én* bírok. A forma, a

szereket leírása, pontosabban az emberléptékű szeretet és az isteni, jézusi szeretet-karizma megkülönböztetése. Milyen voltaképpen ez a jézusi, az élet odaadását, a halál vállalását is magában foglaló szeretet? Jézus, tudjuk, szeretetből, önként halt meg értünk. Így fejezte ki: *leteszem az életémet... Nem veszi el tőlem senki; magam adom oda, mert van hatalmam odaadni, és van hatalmam visszavenni* (Jn 10,17-18). Mit jelent ez? Mit jelent önként meghalni? – A halál a bűn miatt létezik. Ezért a bűn óta senki nem képes teljességgel önként meghalni. Senki nem képes szabadon eldönteni, hogy odaadja életét, vagy nem adja oda. Nem, mert a halál: *sorsa* minden embernek Ádám óta. Mindenkinek meg *kell* halnia, senkinek nincs választása. De neki, Jézusnak volt. Benne nem volt bűn, így értve tehát neki nem *kell* meghalnia. Ezért mondja, hogy *maga adja oda életét* önként, mert *van hatalma*, azaz képessége *odaadni*. És a bűn óta senki másnak nincs ilyen képessége, így rajta kívül nincs senki, aki teljesen önként halna meg. A szent vértanúk életáldozata hatalmas tett, ám még ők sem teljesen önként haltak meg. Mert amikor életüket adták hitükért, ők is azt adták oda, amit mindenképpen elveszítettek volna valamikor. Választásuk a halál idejében és körülményeiben volt csupán; abban választhattak, hogy nem százévesen, hanem esetleg fiatalon, nem ágyban, párnák közt, hanem máglyán, kereszten, kard által halnak meg. De teljesen, egészen, abszolút önként az egész világtörténelemben egyetlen egy ember adta oda életét, az Istenember, Jézus Krisztus, mert ő halálával nem a maga büntartozását róta le, hanem a miénket. Innen van halálának megváltó értéke. Mi, mivel nem tudunk így, egészen önként meghalni, ezért elgondolni is alig-alig tudjuk, micsoda az önkéntes halál, mekkora a súlya Jézus önkéntes halálának. – Hát ezt adta értünk Isten. Ez a szeretet, ennek emberléptékű utánzásáról szól a Szeretethimnusz.

4. *A bűnösök szeretése.* – Mármint, ha az isteni szeretet-karizmáról van szó, akkor ez nem a jók, a rokon gondolkodásúak, hanem a bűnösök szeretését jelenti, amikor az ember Istent utánozva nem azért szeret, mert a másik sze-

retre méltó, hanem azért, mert neki magának lényege a szeretet.

5. *Nem viszonzszeretet.* – Nem viszonzó szeretet ez a minket szeretők iránt, hanem előzetes és ingyenes szeretet, megint Isten mintájára, aki *előbb szeretett minket* (1Jn 4,19). A természetes szeretet pedig egyáltalán nem ilyen, nem ingyenes, hanem öntudatlanul befektetésnek fogjuk fel, viszonzását, megtérülését, jutalmát várjuk.

6. *Nem érzelem, hanem akarás.* – Pál nem a szeretet ösztönös érzelméről beszél, amire, úgy mond Jézus, a pogányok (Mt 5,46-47) is, a bűnösök is képesek (Lk 6,32-34). A szeretet-karizma nem érzelem, hanem akarás, döntés, melyet sokszor éppen érzelmeink legyőzése árán kell meghozni; jó-akarat, a jó akarása. Csakis ezért lehetséges felszólítani rá; ezért beszél róla a Biblia úgy, mint ami parancsba adható (*szerezd* felebarátodat, *szerezd* ellenségedet stb.), ezért írhatja Pál is a lezárásban, hogy *törekedjete a szeretetre* (14,1). Ha a szeretet érzelméről lenne szó, lehetetlen volna ilyen kérni, hiszen az érzelem nem működik parancsszóra. Ellenben a szeretet mint jó-akarat még az ellenség iránt is elvárható, mert az Újszövetség kategorikusan kizárja, hogy bárki képes olyan bűnre, ami miatt szabad lenne a végső rosszat, elkárhozását akarni. Ha a bibliai szeretet érzelem volna, akkor a “szerezd ellenségedet” parancsa teljes képtelenség lenne attól a Jézustól, aki aztán igazán, a világon a legjobban *tudta, mi lakik az emberben* (Jn 2,25).

7. *A szeretet cselekvés.* – Ezt mutatja az is, hogy a görögben zömmel ígéket találunk, nem jelzőket, melléknéveket, mint a fordításokban. Nem azt mondja például, hogy a szeretet “türelmes”, hanem “hosszan türelmez”, ígével; nem azt mondja, hogy a szeretet “jóságos”, hanem “hasznot hajt” stb. Pál ezzel a verbális, ígés kifejezésmóddal is azt hangsúlyozza, hogy a szeretet nem tulajdonság, hanem karizma: *tevékeny, cselekvő, aktív isteni képesség az emberben.*

8. *Végtelen szeretet.* – Az a szeretet, amiről az apostol beszél, nem véges, nem szab határt neki az idő múlása, az érzelmek kopása vagy az érdek, hanem időben is, minőségében is határtalan, végig, az élet odaadásáig tart, mint Jézusé: *mivel szerette övéit, ezért végig szerette őket* (Jn 13,1). Szeretésnek pedig ettől kezdve az ember részéről is csak az ilyen végig-szeretés minősül.

9. *Egység és logika.* – A szöveg összefüggő, tudatosan szerkesztett, logikus egység. Nem a szeretet tizenhat tetszőleges vonása, ami lehetne éppenséggel tizenöt vagy tizenhét is. Nem. E sorból nem lehet semmit elvenni, sem hozzáadni; nem lehet a mondások sorrendjét megváltoztatni; nem lehet egyet kiemelni közülük, és magában, a többitől elszakítva magyarázni, mert mindez meghamisítaná az egészet. Éppen az egység a megértés kulcsa, mert a szeretet, lévén egyetemes, mindenkinek megadatik, illetve, mert lényege az egységteremtés. A levélben úgy is kerül szóba, mint egységesítő erő, mely az előtte felsorolt sok karizmát összefogja, és az egyetlen isteni célra irányítja. Az egység helyreállítása a levél megírásának fő célja, a szeretetet éppen a belső egység megteremtése végett ajánlja Pál a botrányosan széthúzó korintusi gyülekezetnek: *legyetek teljesen egyek* (1,10).

1-2. mondás: az alap és a lényeg

A 4-8a szakasz tizenhat tagadást, illetve állítást tartalmaz. Az első tag megadja az egész alapját, a második a lényegét. Alap az, ami lehetővé teszi egyáltalán egy dolog, ez esetben a szeretet létezését, ami a feltétele annak. A lényeg pedig egy dolog, ezúttal a szeretet mibenléte, meghatározása, definíciója; megmondja, micsoda a szeretet, és micsoda nem. Ha e kettő, az alap és a lényeg nem világos, akkor sem a többi kijelentést, sem a szöveg egészét nem érthetjük, csak a szép, kegyes elmélkedésig juthatunk el. Ennek pedig Pál szándékához nem sok köze van.

1. Az alap: a szeretet türelmes

A szeretet első, minden további mondást megalapozó ismérve ez. Ám más-kor Pál így ír, ugyancsak a korintusiaknak: *Krisztus szeretete sürget minket* (2Kor 5,14). A szeretet egyszerre sürget és türelmes. Ellentmondás? Az. De a valóságból, a hívő kettős helyzetéből, evilági és megváltott-isteni léte kettősségéből fakadó, szükségszerű ellentmondás. A türelem itt nem tulajdonság, nem is jelző, hanem ige fejezi ki (*hosszan türelmez*). Nem valami tulajdonságról, hanem az *időről* van szó. A megtérés, *metanoia*, szó szerint: a gondolkodás megfordítása először is időfelfogásunk átfordítását kívánja, át az Isten szerinti látásra. Hogyan? Ami nekünk még jövőbeli, az Isten örök jelenében már most jelen van; pont ez a hit lényege a Zsid 11,1 szerint: *a hit a remélt, vagyis jövőbeli dolgok jelenvalósága*. Az ember elhiszi, hogy a remélt, jövőben bekövetkező dolgok már most jelenvalók, léteznek Istennél, és a hívőnek is így, mint már létező realitásokra kell rájuk tekintenie, és úgymond türelemmel várnia, amíg el nem érkeznek az ő földi jelenébe. Aki elfogadta, hogy örök élete van már most, a jelenben, az mindenről eszerint gondolkodik. Benne él az isteni idő, az öröklét közegében, ahol *ráér*, megengedheti magának a türelem luxusát, mint Isten, akinek *ezer esztendő annyi, mint a tegnapi nap* (Zsolt 90,4). Ez nem csökkenti, ellenkezőleg, nagyon is megnöveli a földi idő értékét, amely *sürget*, mert az örömhír terjesztésére kell felhasználni, míg lehet (Gal 6,10). Aki nem hiszi, hogy örök élete van, attól értelmetlen türelmet kívánni az itteni radikális értelemben; attól képtelenség elvárni, hogy mindent elviseljen, mindent megbocsásson, szeresse ellenségét, és javaival, egész lényével, életével az adástörvény szerint bánjon. Képtelenség, mert neki a maga véges életidejében kell megszereznie, megvalósítania, amire képes – és nem tehet másként. A természetes ember ideje kurta, így ő sem lehet más, mint türelmetlen. A földi idő ellensége a türelemnek, így az isteni mintájú szeretetnek is. Az emberi és isteni idő kettőssége alap-dolog a hitben. Alapja nemcsak a Szeretethimnusz, de a parancsolatok, sőt az egész

Biblia megértésének is. Ennek oka a hívő paradox léthelyzete, akinek egyszerre kell élnie e világ idejében, mely igenis *sűrgeti*, és az örök életben, ahol nagyvonalúan *türelmes* lehet. A szeretet többi ismervének abszolút alapja, feltétele, hogy áthelyeződjünk ebbe a másik időbe, az isteni örökkévalóságba. Enélkül a felsorolás további tagjai nem, vagy csak erőltetve kapcsolhatók egymáshoz, az egésznek a mélysége, éle, hallatlan súlya pedig moralizáló lelkizéssé langyosodik, kegyes gondolatszilánkokra esik szét. A felsorolás első tagja tehát rávilágít az agapé alapjára, ami nem más, mint az isteni idődimenzió: *a valóságos szeretet Isten örökkévalóságának távolatába áthelyezett, és ezért türelmes szeretet.*

Persze a gyakorlati szempont sem mellékes. Aki azért hagy fel valamilyen jócselekedettel, mert az akadályok, a sikertelenség, a hálátlanság láttán türelmét veszti, azt valójában az önközpontúság mozgatja. Nem a cél, nem a másik a fontos, hanem az én, akinek fáradozását, íme, nem értékelték. A türelmetlen szeretet az én szempontját nézi, nyílt vagy burkolt önszeretet, ha tán nem is látszik annak. A valóságos szeretet ebben a gyakorlati értelemben is végsőkig türelmes.

2. A lényeg: a szeretet jóságos

A görögben itt is ige áll, nem a rongyosra koptatott, érzelgős "jóságos" jelző; szó szerint: a szeretet *használ*, a másik hasznára van – és ennyi. Nem csoda, hogy a *használ* ige négyszer is szerepel a levél karizmákról szóló részében, hiszen minden karizma célja, hogy használjunk vele másoknak. A szeretet lényege, meghatározása, definíciója ez: a szeretet *a másik* valódi hasznának, javának, üdvösségének akarása és munkálása. Nem az énre, hanem a másikra irányul, nincs benne önszeretet; a használó szeretet központja a mindenkori másik.

*

A szeretet türelmes; a szeretet jóságos. A két nyitó kijelentés meghatározza a Szeretethimnusz egészét, az első mondás a továbbiak *alapját*, a második a *lényegét*: a valóságos szeretet az isteni idődimenzió alapul (első tag); lényege a használás és a másik, a másik ember valódi java (második tag). Az agapé *akarás*, nem pedig érzelm; *cselekvés*, nem pedig tulajdonság. Természetesen az érzelm mint a cselekvés hajtóereje egyáltalán nem mellékes, és nagyon fontosak a tulajdonságok, a személyiség minősége is. Kétségtelen. De itt és most másról van szó.

3-7. mondás: a szeretet általános jegyei

Miután az alapot és a lényegét tisztáztuk, következhetnek az így megalapozott és így meghatározott szeretet ismérvei. Előbb egy sor tagadás, logikusan, hiszen a szeretetről előbb tagadnunk kell mindazt, ami *ellentétes* alapjával és lényegével. Azok a vonások, amiket Pál tagad (a szeretet *nem a, nem b* stb.), az emberi, természetes, spontán, érzelmi szeretet jellemzői. Az apostol először is azt tartja fontosnak tisztázni, hogy az isteni időszemléleten alapuló és másik-központú, használó szeretet *nem* ilyen és ilyen. Fontos látni, hogy ezek a tagadások *nem* a szeretet ellentétét, a nem-szeretést, a szeretetlenséget írják le, hanem azt, ami *hasonlít* a szeretetre, mégsem az isteni agapé. A 4-8a szakasz témája a természetes, spontán emberi, érzelmi szeretet és a jézusi-isteni szeretet, a szeretet-karizma radikális megkülönböztetése. Lássuk az ellenpróbát! Ha a most következő tagadásokat állításokká alakítjuk, megkapjuk a természetes emberi szeretet tipikus kísérőjelenségeit. A szeretet *nem* féltékeny, *nem* felfuvalkodott, *nem* tapintatlan, írja Pál, ám a természetes emberi szeretet érzelme gyakran bizony pontosan ilyen: féltékeny, felfuvalkodott, tapintatlan.

3. A szeretet nem féltékeny

Az első tagadás az önközpontú szeretet legbanálisabb kísérőjét, a féltékenységet tiltja. A mondást sokan irigységnek, a másik sikerei, javai irigylésének értik, ez azonban nemcsak a természetfeletti, hanem mindenféle szeretettel ellentétes. Itt olyan féltékenységről van szó, melynek tipikus esete a szerelmi féltés, de előfordulhat más kapcsolatokban is. A birtokló szeretet ez, amely nem engedi, hogy akit szeretünk, mást is szeressen, vagy őt más is szeresse. Igaz, az isteni szeretet is birtokába akarja venni a szeretett lényt, de úgy, hogy önmagát adja neki. A féltékeny, önző, birtokló emberi szeretet soha nem egyedül a másikra irányul, hanem többé-kevésbé magára a szeretőre. Szigorúan véve önszeretet, a teológia nyelvén kívánó szeretet, amikor a másikat önfenntartásom részének vagy eszközének tekintem. Isten egyáltalán nem veszi semmibe az ilyen, tudat alatt önérdektől is befolyásolt kötődéseket, hiszen apánk, anyánk, szerelmünk, házastársunk, barátunk, testvérünk, gyerekünk igenis része, sőt eszköze önfenntartásunknak is, és ezt a kemény ténnyel az Úr nem becsüli alá, számol vele. Viszont radikálisan megkülönbözteti tőle, határozottan fölébe helyezi az isteni agapét. Erről beszél Jézus: *Ha valaki követni akar engem, és nem gyűlöli apját, anyját, feleségét, gyermekeit, fivéreit, nővéreit, sőt önmagát is, nem lehet a tanítványom.* (Lk 14,26) Máshol enyhébben: nem méltó hozzá, aki aki *jobban szereti* családját az ő ügyénél (Mt 10,37). Nem arról van szó, hogy az embernek szó szerint "gyűlölnie" kellene rokonait; nem arról van szó, hogy ez csak a szokásos bibliai, jézusi radikalizmus, amit enyhíteni, szépíteni kellene; nem arról van szó, hogy családunkat netán kevésbé szabad szeretnünk keresztényként, mint tegyük fel, muszlimként; és végképp nem arról van szó, amire egyes fanatikus keresztény csoportok kényszerítik tagjaikat, hogy szakítsanak nem hívő rokonokkal. Jézus nem erről beszél, hanem a kétféle, az emberi-érzelmi szeretet és az isteni szeretet-karizma radikális különbségéről; az elkerülhetetlen döntési helyzetről, amikor a kereszténynek *valóban* választania kell emberi,

természetes, érzelmi, családi kötődései meg az evangélium között, és *nem tehet mást*. Végezetül, ha nem a betűt, nem ezeket a radikálisan éles szavakat nézzük, hanem az Újszövetség egészét, akkor világos, hogy az érzelmi, családi kötődés csak az egyik dolog, amiről a tanítványnak alkalmasint le kell mondania Jézus ügyéért, de nem az egyetlen. Mert döntéshelyzetben le mondania anyagi előnyökről, élettervekről, világi vagy egyházi megtisztetésekről, sőt esetleg az életéről is – mindarról, amihez *emberi* vággyal, szeretettel, s nem az *isteni* agapéval kötődik.

4-5. A szeretet nem kérkedik, nem fuvalkodik fel

A természetes emberi szeretetben lappangó önszeretet másik két tipikus megnyilvánulása ez. Az ember sok jót tud tenni azért, hogy értékeljék, becsüljék; a szeretet mellett, azzal elegyedve ott lappang benne a nem egészen tudatos hiúság, a tetszés, az elismerés vágya is. A Biblia önmagában ezt sem veti el, Isten az ilyen nem teljesen tiszta, hiúsággal kevert indítékokat is bőséggel fel tudja használni a jóra, például olyan hivatások esetében, mint a művészé, a tanaré, amelyek mindig együtt járnak egyfajta egészséges exhibicionizmussal, hiúsággal, és ez nem baj, emberi dolog. Ám az isteni eredetű agapét, a tiszta, elegyítetlen szeretet tetteit nem ilyesmi motiválja, hanem egyedül a másik java. A kérkedés és a felfuvalkodás azért szerepel együtt, mert együtt is szoktak előfordulni, ám nem azonosak. A kérkedés a *gondolkodás, az értelem* tévedése, amikor az ember, tévesen, önmagának tulajdonítja sikereit, eredményeit; a felfuvalkodás ennek *magatartásbeli* következménye. A szó a görögben is, a magyarban is a fújni igéből ered: a felfuvalkodott ember szó szerint felfújja, nagyobbak mutatja magát a valóságosnál.

6. A szeretet nem viselkedik bántóan

Pál görögül ezt úgy fejezi ki, hogy a szeretet "nem éktelen", nem ékesség, szépség nélkül való (*ouk askhémonei*), nem viselkedik tapintatlanul, bunkó,

tolakodó módon. Nem, mert ez a fajta, az önmagát a másokra erőltető szeretet sem más, mint önszeretet, álcázott önérvényesítés. Hogy az ember beléphet a másik titokzatos belső világának mikrokozmoszába, személyes privátszférájába, az felfoghatatlan misztérium, hatalmas felelősség. Érzékenységet kíván, odafigyelést a másik valódi szükségére, megkívánja a jótett lehető legkisebb reklámozását, akár teljes észrevétlenségét. A szeretet nem éktelen: ez inkább a szeretet stílusához tartozik. A szeretet szép, tapintatos, érzékeny, finom, úri gyakorlásának mintája a Szeretethimnusz modellje, maga Jézus, aki nemcsak tette a jót, de szépen tette, olykor csak egy pillantással, néha titokban, máskor látványosan, nyálából sarat csinálva – mindig, ahogy kellett. Jézus, akinél a tettet megelőzte a kérdés: mit kívánsz? Te mit akarsz, hogy tegyek veled? Jézus, aki a szégyenkező siketet tapintatosan kivezette a bámész tömegből. Jézus, aki úgy kezdeményezett kapcsolatot a minden lelki tekintetben rászoruló szamariai asszonnyal, hogy előbb maga kért tőle. De milyen udvariasan! *Asszonyom, adj nekem inni!* (Jn 4,7) Jézus, aki a szeretetlen farizeushoz is finoman szólt: *Te Simon, mondanék én neked valamit* (Lk 7,40). Jézus, akinek szeretete a jó és a szép őseredeti egysége.

7. A szeretet nem keresi a maga hasznát

A görögben egyszerűen: *nem keresi a magát*. Nem azt keresi, ami neki jár, ami az övé, nem a saját szempontjára tekint. Az eddigi tagadások összegzése ez; nem a szeretet újabb, hetedik jelzője, hanem az eddigi tagadások összefoglalása. A szeretet nem *a*, nem *b*, nem *c*, nem *d* – egyszóval *nem keresi a magát*, nem önközpontú. Erről szólt az eddigi négy mondás. Pál ezzel nemcsak az önérdéket zárja ki az isteni eredetű agapéból, hanem az öngazságot is: a szerető nem saját spontán, emberi gondolkodását, érzelmeit követve szeret, hanem Isten szempontjai szerint. Az apostol eddig éppen olyan vonásokat zárt ki az agapéból, amelyeket a világi, emberi gondolkodás a szeretet érzelmével összeegyeztethetőknek, sőt a szeretetből fakadó természetes

reakcióknak tart. Isten szemével nézve azonban mindez, a féltékenység, a saját érdem előretolása, a gőg és a tolakodó szeretet nem egyéb, mint önszeretet. Elhangzott minden, ami az isteni eredetű szeretet általános jegyeiről elmondható volt: ez a szeretet *türelmes, jóságos, nem féltékeny, nem kérkedik, nem fuvalkodik fel, nem viselkedik bántóan, röviden, nem keresi a magát*. Innen lépünk tovább, a következő mondások már másról szólnak.

8-15. mondás: a rosszal szembekerülő szeretet

Mi történik, ha a szeretet szembe kerül ellentétével, a rosszal? Mit kezd vele? Az általános jegyek után következő nyolc kijelentés erről szól: a szeretet *nem haragtartó, nem rója fel a rosszat, nem örül a hamisságnak, de együtt örül az igazsággal; mindent elfedez, mindent hisz, mindent remél, mindent elvisel*. Mindez a hit nagy mélységeibe vezet, mert a szeretet misztérium. Az emberi szeretet, láttuk, soha nem teljesen önzetlen, mindig van benne valamilyen énes szempont; a szeretet-karizma ellenben önzetlen, mentes az én szempontjaitól, akkor is Isten van jelen benne, ha akinél tapasztaljuk, tudatosan nem hívó ember. És ez az, ami misztérium, s mint ilyen, az emberi lélek roppant mélységeibe visz, hiszen éppen a rossz jelensége az, ami a spontán emberi szeretet-érzelmet keményen szembesíti önnön korlátjával, az énközpontúsággal. Ha az evilági, természetes emberi jóakarát a rossz ellenállásába ütközik, előbb-utóbb rendre felbukkannak benne azok a vonások, amiket Pál kijelentései tiltanak. Így a tagadások sora folytatódik. Az agapé nem haragtartó, nem rója fel, vagyis nem tartja számon a rosszat – de a természetes szeretet-érzelem pontosan ezt teszi, haragszik, nemcsak a bűnre, a bűnösre is, és nagyon is számon tartja vétkeit. Majd állítások következnek, de a helyzet itt is hasonló: az agapé mindent elhisz, mindent remél – de a spontán érzelmi szeretet sokszor nem hiszi és nem reméli a rossz megváltozását. Az agapé mindent elvisel, azaz felvesz magára és elhordoz – de az érzelem vezérelte szeretet gyakran nem veszi fel, nem hordozza, inkább körmönfont módokon

öntudatlanul is igyekszik háritani, távol tartani magától a másik baját. Egyszóval az isteni mintájú szeretet nemcsak általánosságban (első öt mondás), hanem főleg a rosszal szembekerülve viselkedik másképpen, mint a pusztá emberi szeretet.

8. A szeretet nem haragtartó

A harag és a természetes szintű emberi szeretet távolról sem zárják ki egymást, a rosszal szemben az érzelmi alapú szeretet első reakciója a harag. A Biblia kétféle haragról beszél, a hirtelen fellobbanó és a tartós haragról. A haragot mint a rosszra adott spontán feltörő érzelmi reakciót nem önmagában ítéli el, hanem következményei miatt, azért, mert megfoszt a józan ítélőképességtől, így akaratlanul is vétségekhez, meggondolatlan szavakhoz, tettekhez vezet. Ezért óv a Préd 7,9 a hirtelen haragtól, a Péld 17,27 az abból származó meggondolatlan beszédtől, a Jak 1,19-20 pedig egyszerre tiltja a hirtelen haragot és a belőle fakadó megfontolatlan szavakat: *Ezért legyen mindenki gyors a hallásra, késedelmes a szólásra és a haragra. Mert az ember haragja nem munkálja Isten igazságát.* Jézus a Hegyi beszédben azt állítja, hogy a bűn nem a cselekedettel, hanem már a szívben megfogán, elkezdődik, és itt, a bűnök sorában említi a haragot és az abból fakadó átokszót is, sőt a haragot egyenesen úgy, mint a szívben máris elhatározott és elvégzett gyilkosságot, a tetteges emberöléshez vezető út kezdetét.

Az 1Kor 13,5-ben szereplő görög ige folyamatos, tartós állapotot jelent, nem a harag hirtelen fellobbanását, ahogy egyes fordítások sugallják, mondván: a szeretet nem *gerjed* haragra. Pedig hát dehogynem! Az itteni szó nem ezt, hanem a *tartós* haragot jelenti, szó szerint: *a szeretet nem haragoz(ik)*. Pál a történelem egyik legszenvedélyesebb személyisége volt, ideálja aligha lehetett a langyos, indulattalan ember, aki úgymond soha nem *gerjed* haragra. Hiszen, ami azt illeti, ő maga is épp elégszer *gerjedt* haragra, például a galaták, a korintusiak és mások iránt, lásd leveleit. Szó sincs róla, hogy a sze-

retet soha ne lobbanhatna haragra. A Biblia tud Isten fellobbanó haragjáról, sőt szent haragjáról, amivel ő a jóval szembeni megátalkodottságra reagál. Az evangéliumokban meg olykor éppenséggel maga Jézus *gerjed* haragra, például amikor Pétert sáttánnak nevezi, amikor kiűzi a kufárokat a templomtérrel, amikor tapasztalja a hitetlen, romlott nemzedék értetlenségét. Haragra *gerjedt* bizony az Úr – ám ezt azonnal gyógyítás, vagy szeretetének egyéb cselekedete követte. A Szentírástól, Istentől, Jézustól kevés dolog áll távolabb, mint a langyos, szenvedély nélküli, álkegyes, álbékés ember. A haragot, akár hirtelen, akár tartós, következményei miatt ítéli el. Pál az Ef 4,26-ban a Zsolt 4,5 nyomán zseniális tömörséggel összegzi a Szentírás haragról szóló kettős tanítását: *Ám haragudjál, csak ne vétkezzél – ez az egyik; és ne nyugodjék le a nap a te haragoddal – ez meg a másik.* Ennyi a lényeg. Isten elnéző a hirtelen haraggal szemben (ám haragudjál, ha muszáj), amíg a harag nem jut el a tetteges bűnig (de ne vétkezzél haragodban); és nem engedi meg a tartós haragot, haragtartást (ne nyugodjék le a nap a te haragoddal), mert ez azt jelzi, hogy az ellenünk elkövetett rosszat még akkor is tartogatjuk, őrizzük magunkban, miután a másik már megbánta és elvetette magától. Ez pedig nem más, mint önközpontúság.

9. A szeretet nem rója fel a rosszat

A görögben a *logizetai* ige, a *logos* rokona olvasható, ami ilyeneket jelent: listáz, számba vesz, számon tart, felró, felvés, felír, feljegyez, megjegyez. Az ellenünk elkövetett rossz megjegyzéséről van szó, megőrzéséről az emlékezetben. Ez az, ami tilos, ami idegen az agapé-szeretettől. Pál távolról sem a rossz kimondását, bírálását tiltja, a Biblia ennek ellenkezőjére tanít. Hanem azt mondja, a szerető ember megbocsátásra van kötelezve, mégpedig olyan megbocsátásra, amelyet Isten gyakorol. Ám csak az új szövetség idején, előbb egy perccel sem! Ugyanis Jeremiás így prófétál az új szövetségről századokkal korábban: akkor majd ismerni fog engem mindenki, mondja

az Úr, kicsik, nagyok, és pedig arról fognak megismerni, hogy *megbocsátom bűneiket, és vétkeikre többé nem emlékezem* (31,31-34). Óriási változás történik Jézussal, a megváltással. Isten ekkortól kezdve nemcsak megbocsátja a bűnöket: ezt megtette addig is mindig a történelemben, ha a zsidó ember kérte; de mostantól úgy bocsát meg, hogy az egyszer bevallott és megbánt vétkekre többé nem emlékezik. A megbocsátással együtt mindjárt el is feledi a bűnt, nem rója fel többé! Nem, mert már le van törlesztve a kereszten. Hatalmas dolog, megbocsátás és elfeledés együtt! Nem kevesebb, mint magának az új szövetségnek az ismerve, sőt a próféciában az egyetlen ismerve. És a levél döbbenetes módon ugyanerről szól. Ahogy Isten *nem emlékezik*, nem jegyzi, írja, rója föl magának valami lelki noteszba a bűnöket, úgy a szeretet, a szerető ember sem teheti: *a szeretet nem rója fel a rosszat!*

Az első, megalapozó mondásnál – *a szeretet türelmes* – láttuk, milyen alapvető itt az idő, az ember áthelyezkedése Isten örök jelenébe. Most is erről van szó. A bűn tragikumája ugyanis az, hogy az idő visszafordíthatatlanságával és tetteink visszavonhatatlanságával szembesít minket. Azzal szembesít, hogy a bűnt *jóvá* talán tudjuk tenni, de *semmivé*, meg nem történné tenni, visszacsinálni – soha. Nem tudjuk, mert az idő előrefelé megy, és soha nem tér vissza, vonalas, lineáris természetű. Ez az, ami tragikus, ami miatt a bűn, a legkisebb is örökre benn marad a világban. Illetve csak benn maradna, ha Isten nem volna Isten, ha a Megváltó nem volna Megváltó. Mert Jeremiás éppen arról adja új, teljességgel példátlan, elképesztő, döbbenetes kijelentését, hogy Isten felette áll ennek a tragikus helyzetnek az idővel. Egy múltbeli dolgot, egy bűnt, amit a földi idő előre haladó természete miatt emberi erő nem tehet meg nem történné, Isten képes semmivé tenni. Mert hiszen ezt jelenti a *nem emlékezem* a próféciában: Isten mindent tud, ami van, tehát amire ő úgymond *nem emlékezik*, amit nem tud, az számára egyszerűen nincs többé. A bűnt, ami nagyon is van, létezik mint adósság, a bűnt, ezt a nagyon is *valamit* Isten *semmivé* teszi, nem rója fel többé, nem is emlékszik rá. – *Ez az új szövetség*. Pontosan ez.

És innentől kezdve a valódi megbocsátás az embernél is csak olyan lehet, ami együtt jár az elfeledéssel: *a szeretet nem rója fel, azaz nem tartja számon a rosszat*. Nem igazi a bocsánat, ha másnap így szólok gyerekemhez, férjemhez: *Már megint* nem írtad meg a leckédet! *Már megint* elhánytad a papucsodat! *Már megint* nem mostál fogat! *Már megint* nem vitted le a szemetet! Ez a *már megint*, a rossz számon tartása, emlékezete, szemrehányása, felrovása azt jelzi, hogy a tegnapi megbocsátásom hazugság volt, igazából nem bocsátottam meg semmit, amikor kimondtam a vétkesre, hogy *már megint*, és *már mindig is* olyan, amilyen. Aki megbocsát, majd később mégis felrója a rosszat, számon tartja, emlékezik és főleg emlékeztet rá, az hazudik. Amit tesz, a Biblia szerint hamisság, mert megbocsátásnak látszik, holott nem az. Az ilyen megbocsátás senkin nem segít, mert rögzíti, fixálja a másikat a rosszban, ezzel meghúsiítja, vagy megnehezíti megváltozását. Gyakran halljuk vallásosaktól is: nem haragszom azért, amit tett velem, de elfelejteni soha nem fogom. Na, ez az, aminek a szöges ellentétéről van szó! Nekünk úgy kell megbocsátanunk, ahogy Isten, egyszersmind elfeledve az ellenünk elkövetett bűnt. Mert *a szeretet nem rója fel a rosszat*.

10-11. A szeretet nem örül a hamisságnak, de együtt örül az igazsággal

Mit keres itt ez a két mondás? Örülhet-e a szeretet, a szerető hívő ember a hamisságnak? De még mennyire! Példa rá a farizeus és a vámos jelenete Lukácsnál. *Isten! Hálát adok neked, hogy én nem vagyok olyan, mint egyéb emberek, ragadozók, hamisak, paráznák, vagy mint ez a vámos itt!* (Lk 18,11) Egy farizeus imádkozik így, saját és környezete megítélése szerint mélyen vallásos ember. És tessék, mégis örül a hamisságnak. Az Írások meg az élet együtt tanúsítják, hogy hívők is képesek így érezni – önigazolásul, mint a farizeus, amikor másfélékkal, nem hívőkkel, más valláshoz, más felekezethez tartozókkal mérik össze magukat. Lukács mintegy helyszíni közvetítést ad a rejtett folyamatról, amely belül, a farizeus szívében játszódik le. Igen, a

szívében; mert normális esetben az ember nem mond, sőt tudatával nem is gondol effélét; ez a fajta rossz feletti öröm nem a tudatban, nem a lélekben, a pszichében születik, hanem a személyiség mélyebb rétegében, amit a Biblia szívnek nevez. A szív szellemi szerveink egyike, azért jelöli a Biblia egy testi szervvel; ez a szerv a tudattól függetlenül, spontán és állandóan termeli a maga gondolatait, amelyek nem azonosak a tudat mérlegelt, vállalt, szavakká formált gondolataival. De nem ám, nagyon is eltérhetnek tőlük! A farizeus esete mutatja, hogy miközben az ember a tudatos gondolkodásban őszintén kívánja, hogy a másik rossz dolgai, bűnei, hibái megszűnjenek, e nemes gondolat tövében sokszor megbújik egyfajta elégtétel, kárörömféle is, amiért ő ugyebár nem ilyen. Az ember képes egyidejűleg mást gondolni tudatával, és más gondolatokat produkálni tudata alatt, a biblikus értelemben vett szívében. Tapasztalhatja ezt mindenki, ha csak egy kicsit is odafigyel saját bensőjére, és őszinte magához. Az ember, ha akarja, ha nem, bensőjében, szívében szüntelenül, folyamatosan reagál a dolgokra, eseményekre, önmagára, másokra. Ez a szellemi szerv, a szív minden ravaszságot bevet, csak hogy igazolja, fenntartsa, ápolja, táplálja az önmagunkról alkotott szép, előnyös képet, mint valami istent, bálványt. Így lehetséges, hogy személyiségének csak Isten által ismert szív-rétegében a jó, hívő ember is képes *örülni a hamisságnak*, a másokban észlelt rossznak, önmaga, csoportja, világnézete, értékrendje magasabbrendűségének megerősítésül könyelve el azt. Igazság szerint néha inkább nagyon is nehéz nem örülni a hamisságnak. Értelme, tudatos gondolkodása átalakításáért elég sokat tehet az ember, ezért lehet felszólítani erre: változtassátok meg gondolkodásotokat, *metanoείτε*, térjete meg! Ellenben a szívet megváltoztatni, tisztává, vegyítetlenné tenni csak Isten képes: *Tiszta szívet teremts belém, óh Isten* (Zsolt 51,12). Az ember legfeljebb megőrizni tudja a szívét tisztának, ha Isten már tisztává tette azt. Mégis felelős a szív gondolataiért is, igaz, másképp, mint a tudatáért; Isten beszéde a szív gondolatait, indulatait, motivációit sem hagyja homályban

(Zsid 4,12). Így nyilatkozik Pál is a Róm 5,5-ben, amikor azt mondja, hogy a valódi, isteni eredetű és természetű szeretet éppen a szívbe töltetik ki, nem a lélekbe, és hogy ez a szeretet az egyetlen, amely nem csal meg, nem hamis, nem vezet a hamisság feletti örömhöz sem, ami az emberi természetes szeretetre időnként bizony sötét árnyékot vet.

A sok tagadás után állítás következik: az isteni eredetű szeretet *együtt örül az igazsággal*. Együtt a másik emberrel és Istennel, mert az igazság szó így, minden meghatározás nélkül Isten igazságát jelenti, ezért aki együtt örül az igazsággal, az Isten örömében osztozik.

12. A szeretet mindent elfedez

Erről a Biblia máshol is beszél: Péld 10,12; 17,9; 19,11; 1Pét 4,8; Jak 5,20. Ezek a helyeken kiderül, hogy az itteni *minden*, amit a szeretet elfedez, a bűnök összességét jelenti. A Zsolt 85,3-ban pedig a szerető Isten az, aki *elfedezi a nép minden bűnét*. Természetesen Pál nem a bűn takargatását javallja; a bűn elfedezése a megbocsátással sem azonos, bár összefügg vele. Elfedezni a bűnt – nagy misztérium ez, értelmét Noé története tárja fel a Teremtés könyvében. Amikor Noé megrészegedett az újonnan felfedezett bor élvezetétől, egyik fia, Khám nemhogy elfedezte, elfedte volna atyja gyengeségét, inkább felfedte azt, leleplezte, elhíresztelte testvéreinek, Noé másik két fiának. Ők ellenben, Jáfet és Sém, a sémita népek, így a zsidóság ősatyja, fogtak egy köntöst, és betakarták vele öntudatlan apjukat; elfedezték, befedték, eltakarták mezítelenségét, átvitt értelemben az öntudat takarójától megfosztott csupasz személyiség védtelenségét (Ter 9). Hát így fedez el a szeretet minden bűnt. A történet nem kisebb dologra utal, mint Jézus szeretetáldozatára, Noé fiainak tette Jézus tettének titokzatos előképe. Ő büntelen ember, újfajta ember volt, és ez az új ember takarja, fedi, fedezi el immár Isten előtt a régi, természetes ember, a történelmi ember, az Ádám utáni ember bűnösségét, bűnös lényét, mindenkinek minden bűnét, aki hiszi és elfogadja tőle ezt.

Pálnál ugyanis azt olvassuk (Ef 4,22-24; Kol 3,9-10), hogy a bűnösnek a szó szoros értelmében le kell vetnie magáról a régi embert, és fel kell öltenie az új embert, Jézus Krisztust, mint valami takarót vagy ruhát, hogy elfedezze vele saját mezítelenségét, melyet a bűn okozott, mint ahogy Noé fiai takarták el apjuk mezítelenségét, öntudatlan kiszolgáltatottságát, amelyet a részegség okozott.

Köznap értelemben pedig a bűn elfedezése annak a rossz beidegződésnek az ellencselekedete, amely gyakori a megromlott kapcsolatokban, különösen a rossz házasságban. Ha a szeretet ki van szolgáltatva az idő múlásának, a körülmények változásának, az érzelmek kopásának, vagyis ha póre emberi, érzelmi, természetes, nem természetfeletti szeretet, akkor a törvényszerűen felbukkanó nehézségek, konfliktusok előbb-utóbb oda szoktak vezetni, hogy a férfi vagy a nő egyre több hibát fedez fel a másikban, és haladéktalanul fel is fedi ezeket azzal, hogy kimondja, ismételteti, szeméreteti: felfedi a rosszat, ahelyett, hogy elfedné. És ha nem kapunk észbe időben, a folyamat törvényszerűen elkezd önmagát gerjeszteni, sokasodnak a másikban észrevett és felfedett hibák, úgyhogy a végén már lehetetlen megmondani, melyik volt előbb, a szeretet megromlása, vagy az állítólagos rossz tulajdonságok, mi volt az ok, mi az okozat. Mert azt, hogy mit látunk meg a másikban, nem annyira az ő tényleg meglévő jó, avagy rossz tulajdonságai döntenek el, sokkal inkább a szemlélő szeme, amivel a másikra néz.

Az agapé-szeretet ellenben még saját szeme elől is elfedi a szeretett lény vétkeit, ahogy a zseniális szentíró a Noé-történetben fogalmaz: Noé fiai *arcukat elfordítva* közelítettek, *hogy meg se lássák atyjuk mezítelenségét* (Ter 9,23). Nem mintha a szerető nem látná világosan a másik hibáit. Látja ő, de lemond a saját látása nyújtotta képről, mert tudja, hogy az nem a másik valós képe. A másikat nem a saját emberi szemével, hanem Isten szemével nézi, aki *nagyobb a szívünkknél, és mindent tud* (1Jn 3,20). Kifelé pedig a szeretet külön-

nösen elfedezi a bűnt, nem adja tovább a másikról a rosszat, mert azt is tudja, hogy az emberről a környezetében kialakult negatív kép negatív elvárást szül, mint a rossz tanár esetében, akinél a gyenge tanuló soha nem képes javítani, nem tudja bebizonyítani, hogy megváltozott. Így marad a gyengén kezdő iskolások többsége rossz tanuló, mert az ilyen rossz várakozás rendszerint beteljesíti önmagát. Akiről folyton rosszat gondol a környezete, az maga is rossznak látja magát, és előbb-utóbb tényleg rosszá válik, a végén pedig szinte lehetetlennek tűnik, hogy megváltozzék – persze Istennek ez sem lehetetlen.

13-14. A szeretet mindent hisz, mindent remél

Együtt van itt *a hit, a remény és a szeretet*, a három úgynevezett teológiai erény, amelyeket azért hívunk így, mert Istentől származnak, mert nem természetes, hanem természetfeletti képességek, és mert Istenhez kapcsolnak: ez az a három erősség, képesség, amelyek birtokában az ember Istenre tud irányulni, nélkülük meg nem tud. Eredetileg nem is erények ezek, nem erkölcsi adottságok, hanem erők, erősségek, képességek, vagyis a lét adottságai. Ismét az alapnál, az idő-dimenzió nál vagyunk, mindhárom, a hit, a remény és a szeretet is az idővel kapcsolatos.

A *hit*, mármint a bibliai hit egyetlen meghatározása a Zsid 11,1. Első fele szerint *a hit a remélt dolgok (jelen)valósága*, vagyis a *jövő* előrehozása *a jelenbe*. A bibliai aranymondatok aranymondata ez; leszögezi, hogy a bibliai hit nem valami ködös, meghatározatlan, általános Isten-hit, Krisztus-hit, hanem konkrét meggyőződés a remélt, azaz *jövőbeli*, Isten által ígért dolgok *jelen* valóságáról, arról, hogy azok valamiképp megvannak már most, a jelenben. A hívő gondolkodást és cselekvést pedig az a tudat vezérelti, hogy ez a lényeg, a döntő, igazi valóság, nem pedig az, ami a jelenben testi szemmel látható, kézzel fogható. Ez az alapja az olyan buzdításoknak, hogy az ember helyezkedjék át e szemmel nem látható, mégis valóságos, jelenvaló jövőbe: *a láthatatlanokra figyeljetelek, ne a láthatókra* (2Kor 4,18).

A *reménnyel* ugyanez a helyzet. A *remélt* dolgok, mondja a Zsid 11,1, *még* remény tárgyai, ugyanakkor *már* valóságosak; így a *remény* nem más, mint híd, áthidalja a távolságot látható, de nem a végső valóságot nyújtó *jelen*, és a most még láthatatlan, de nagyon is valóságos, Istennél meglévő *jövő* között.

A *szeretet* is jelen és jövő kettősségének jegyében áll, ahogy már láttuk az első mondásnál. A *szeretet türelmes*, ugyanakkor Krisztus szeretete *sürget* (2Kor 5,14), és a kettő egyszerre igaz. Ez feltárja azt a kettős idődimenziót, amelyben a hívó él: egyszerre a világ jelenében, ahol a *szeretet* nagyon is *sürgeti*, és a *remélt* dolgok, a *jövő*, a mennyei ígéretek jelenében, Isten már most köztünk lévő Országának jelenében, az öröklét realitására, amely viszont *türelmre* inti. Ez a legelső, amit az apostol leszögez: az isteni eredetű *agapé-szeretet* az örökkévalóság távlatába helyezett, azaz *türelmes szeretet*. Erről van szó itt is, amikor kijelenti, hogy *a szeretet mindent hisz, mindent remél*. Gondoljuk meg, hogy aki már nem hisz és nem remél semmi jót a másiktól, az végeredményben a Teremtőnek nem hisz; nem hiszi el, hogy ő a másik embert eredendően jónak teremtette. Az a beletörődés, amikor sok rossz tapasztalat után hajlamosak vagyunk elfogadni a rosszat, hogy a másik már csak ilyen, nem nélkülözi a *szeretetet*, a megbocsátás is megvan benne, csak hogy hit és remény nélkül. Ha a mondásban a *“mindent elhisz”* a bibliai hitet jelenti – mi más jelentene? –, vagyis meggyőződést a nem látott, de *remélt* dolgok bizonyosságáról, akkor itt arról van szó, hogy az *agapé-szeretet*, bár a másiban a jónak a szikráját sem látja, mégis hiszi, hogy Istennél ez a jó már most megvan, akkor is, ha a földi jelen valóságába még nem érkezett el.

A szeretet mindent remél, mármint persze a bibliai reménnyel, Ábrahám reményével, aki *a reménytelenség ellenében remélt* (Róm 4,18), minden emberi realitás dacára, maga és felesége, Sára agg kora dacára remélte, hogy

Isten ígérete, amelyben gyermeket ígért neki, valóra válik *egykor*. *Egykor* – de igaznak már *most* igaz, már *most* megvan az a gyermek, Istennél. És ez a lényeg, ezt remélte Ábrahám, ehhez igazodva cselekedett a továbbiakban – és csak így tudott az ígéret bejönni a valóságba: megszületett Izsák. *A szeretet mindent hisz, mindent remél*. A döntő elem megint az idő, a földi idő kontra isteni idő kettőssége. Hit és remény, mindkettő híd, áthidalják azt a távolságot, amely az emberi időt, ahol sokszor csak a rossz látszik, elválasztja az isteni örökjeltől, melyben a másik már mindig is jó. Ahogy Isten folyamatosan, nemzedékről nemzedékre fenntartotta *szeretetét* a rossz ellenében, máskülönben már rég nem élnénk e földön, sőt ahogy *hitt* és *remélt* (!) Isten az ember jóságában, amíg Jézus Krisztus által, megváltás által, újjászületés által ez a jóság be nem jött a valóságba, épp így tesz az Isten szeretetével *szerető* ember is a maga mértéke szerint, amikor *hittel* és *reménnyel* hidalja át a kétféle időt. Aki a rossz ellenében *mindent hisz, mindent remél*, az Istennek hisz, és benne remél.

15. A szeretet mindent elvisel

Sokadszor kell a Szeretethimnusz hátterére, az időszemléletre visszautalnunk. Ha a hit és a remény (13-14) a jövőre mutatott, ez a 15. mondás a jövő felé tartó jelenre: amíg a jó győzelmébe vetett hit és remény be nem jön a valóságba, addig a *szeretet* mindent elvisel, vagy elhordoz. Mit jelent ez? Az *agapé* közege az isteni örökidő, de közben nagyon is alá van vetve a világnak és a világban jelen lévő rossznak. Ez a folyamatos ellentmondásos állapot a pusztaság számára képtelenség, a belőle fakadó konfliktusok szükségszerűen ismétlődnek. Ezeket viseli, hordozza a *szeretet*. Azt az ellentmondást, amellyel naponta találkozunk, hogy a *szeretet* isteni természetét szerint nem lehet véges, hanem időben és minőségében végtelen, mint Jézusé (végig-szeretés, Jn 13,1) – miközben maga a *szerető* ember a véges földi időben él. E kettősség következményeit hordozza, elsősorban is a kettős

törvényrend súlyát, azt, hogy az elvevés-törvényű világban, de Isten világának adástörvénye szerint kell élnie. Itt a végső forrása a szenvedés ama fajtájának, melyet a Biblia boldogítónak mond: *Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért* (Mt 5,10). Mert az ember épp ebben a kettősségben élve lesz jele a másik kettősségnek, Isten szentségének, aki nem keveredik a világgal, jelenléte mégis betölti a világot. Alapmisztérium ez. Izajás kapott róla kinyilatkoztatást, még hozzá igencsak különleges körülmények között, elragadtatva a mennyei templomba: *Szent, szent, szent a Seregek ura*, vagyis háromszorosan, azaz teljességgel elválasztott, elkülönült, egészen más, mint a világ; ám, folytatja a próféta, *dicsősége, áldásos hatása mégis betölti a földet.* (Iz 6,3)

Egyszerre egészen más, és egészen jelen van a világban. Ilyen Isten; a parancs pedig pontosan úgy szól, hogy a hívő utánozza ezt, a világban-lét és a világtól különbözőségi isteni kettősségét a maga világtól el nem választott, ám azzal mégsem keveredő, *nem evilágból való egzisztenciájával* (Jn 15,19): *Legyetek szentek, mert én, az Úr, a ti Istenetek, szent vagyok!* (Lev 19,2) Jézus pontosan ezt kérte tanítványai számára, hogy maradjanak e világban, s közben legyenek mások, mint e világ (Jn 17,15). Nos, e kettősség az a „minden”, amit a szeretetnek viselnie, hordoznia kell, mert mindent elviselni nem más, mint a hívő tudatos stratégiája ebben a helyzetben. Ám a földi idő és az isteni örökidő ellentéte a hívő lét paradoxonának nemcsak a gyökere, oka, hanem egyben az erőforrása is. Hiszen amilyen biztos, hogy az a minden, amit a szeretetnek hordoznia kell, elmúlik egyszer, olyan biztos, hogy a szeretet ellenben, amely mindezt elhordozza, nem múlik el soha.

Egy dolog vár még tisztázásra. A 13,7-ben szereplő ige kétségtelenül jelentheti azt is, hogy *elvisel*, eltűr, kibír, elszenved, türelemmel, avagy fogcsikorgatva elvisel minden kellemetlenséget, bajt, csapást, üldözést, ellenségeskedést. Igaz. Ám az eredeti szöveg *hypomenei* szavában mégis csak az *aláállítás* képe van benne, az a kép, hogy valaki felvesz a vállára, vállal,

hordoz, cipel valamit, súlyt, terhet, a szentírási szövegekben a másik ember terheit. *Hordozzátok egymást szeretettel* (Ef 4,2): ezt kéri a szentíró, nem azt, hogy *“viseljétek el”,* sőt *“szenvedjétek el egymást”!* Nézzünk csak rá erre a mondatra a kívülálló, nem hívő ember szemével, képzeljük el, milyen fényt vetne a keresztények emberi kapcsolataira, ha az írónak tényleg ilyesmit kellene kérnie! Hát nem! A Gal 6,2 még világosabb: *Hordozzátok egymás terhet, így töltsétek be Krisztus törvényét, a szeretettörvényt.* És a legnagyobb misztérium: *Jézus a mi bűneinket felvette önmagára, és saját testében felvitte a fára* (1Pét 2,24). Ne szaporítsuk a példákat, a lényeg, hogy a szeretet, a szerető is így veszi magára a másik terhet, és hordozza azt, nem teszi le, nem hártja el magától.

16. A szeretet soha el nem múlik

Az a szeretet, amely *mindent elvisel és hordoz*, értelemszerűen nem múlik el, mert nem tudja megszüntetni semmi nehézség, legyőzni semmi szenvedés, ezért, a kijelentés szó szerinti értelmében úgy *nem múlik el*, hogy *nem esik el (oudepote ekpiptei)* soha, azaz semmilyen harcban nem szenved vereséget. Megmarad, a földi létrendben a hittel és a reménnyel együtt, a mennyei létben pedig egymaga. Ezt az apostol a 8b-13 szakaszban úgy magyarázza, hogy amikor már beteljesedett mindaz, amit most hiszünk és remélünk, akkor a hitnek és a reménynek nem lesz többé tárgya; okafogyottá válnak és elmúlnak. A szeretet ellenben akkor sem múlik el, ha már beteljesedett a mennyben. Így érti azt, hogy a szeretet *nagyobb* még a hitnél és a reménynél is (13,13), éppen úgy, ahogy a bevezetőben állította: a szeretetet minden karizma között a *legkiemelkedőbb* út (12,31).

*

A Szeretethimnusz második, felsoroló részét az idő fogja keretbe az első és az utolsó mondásban: *a szeretet türelmes, és soha el nem múlik*. Az 1. mondás az agapé alapja, az isteni idő-dimenzió, a 2. mondás a lényege, a másik-közpon-túság, használni a másiknak. Ezek után ki kell zárni az alappal és lényeggel ellentétes vonásokat, ez történik a 3-6. mondásban, és ezt összegzi a 7. mon-dás: *a szeretet nem keresi a magáét, csak a másét*. Az általános képet követően a 8-15. mondás konkrétan a rosszal szembekerülő szeretet jegyeit sorolja, ismét kizárásokkal kezdve. A 8-10. kizárja a rosszra adott természetes, ösz-tönös, érzelmi reakciókat (*a szeretet nem tart haragot, nem jegyzi meg a rosszat, nem örül neki...*), majd a 11-15. olyan stratégiát kínál, amellyel az agapé-szere-tet képes kezelni a hívó paradox, kettős helyzetét a hitetlen világban: *elfedezi* a rosszat azzal, hogy a jót hiszi, reméli, és addig is *elhordoz mindent*, ami kettős helyzetéből adódik. A 16. mondás visszatér az így jellemzett szeretet alapjá-hoz, az örökléthez. A 4-8a tehát így épül fel:

- 1-2. mondás: a szeretet-karizma alapja és lényege
- 3-6. mondás: az alappal és a lényeggel ellentétes vonások kizárása
- 7. mondás: a szeretet általános vonásainak összegzése
- 8-15. mondás: az agapé stratégiája a rosszal szemben
- 16. mondás: a szeretet örök.

Pál a szeretet misztériumát igen egyszerűen, pusztán felsorolással írja le, kimeríthetetlen Isten-ismeretet és hittapasztalatot sűrít egyetlen kris-tálytisztá, logikus sorozattá. A szeretet misztériuma pedig egyesíti az összes többi a Szentháromságtól a megtestesülés titkáig.

Harmadik rész: a felsorolás utolsó tagjának kifejtése (8b-13)

A prófétálások véget érnek, a nyelvek megszűnnek, a tudás elenyészik (8b). Éppen ez az a három karizma, amelyek virágoztak Korintusban, amelyekre annyira büszkék voltak, de amelyekről az apostol már az elején kerek-perec közöl-te: hiába dicsekszik velük a gyülekezet, szeretet nélkül nem érnek semmit (1-3). Most pedig azt mondja, elmúlnak egyszer. Mi a közös a prófétálásban, a nyelveken szólásban és a vallásos tudásban? Az, hogy mindhárom az Is-ten-ismeret eszköze; nélkülözhetetlen ajándékok a földi életben. Ám az álta-luk nyert tudás nem teljes, hanem töredékes, azaz részleges, résztudás: *Mert töredékes a megismerésünk, és töredékes a prófétálásunk* (9). Nem is lehet más, mert általuk Isten nem közvetlenül ismerjük meg, hanem közvetve, ahogy ajándékai, a kegyelmek, a Biblia, a csodák és erőmegnyilvánulások stb., és maga a teremtett világ közvetíti őt. Nem Istent magát ismerjük meg egyene-sen, egy az egyben, "csupán" nyomairól következtetünk arra, hogy létezik, hogy kicsoda, és hogy milyen. Teljes és részleges tudás pedig: ég és föld.

Nem mindig volt ez így. Az ember a Paradicsomban közvetlen Is-ten-ismerettel rendelkezett, mert Isten jelenlétében, vele közösségben élt, naponta látta színről színre, együtt sétáltak a Kertben. Most ugyanilyen közvetlen tudást, színlátást ígér az apostol a mennyei életre. Az ember közvetlen Isten-ismerete az első bűn után tűnt el, amikor kiűzetett a Kert Istennel közös életközegéből. Ez volt a főbüntetés. A többi, az ember elidege-nedése a másiktól, a természettől és önmagától az Istentől való elidegenedés következménye, akár a munka és a gyerekszülés kínjai. Mindez az Istennel való közösség, a közvetlen, szemtől szembe látás elvesztésének eredménye. Logikus ezért, hogy a közvetlen Isten-ismeret lehetősége csak akkor tér visz-sza, ha megszűnik elvesztésének oka, ha a bűn felszámoltatik, eltöröltetik a kereszten. Nem is volt a bűn óta közvetlen Isten-látása senkinek, csupán

két személynek, Mózesnek alkalmilag, élete néhány rövid pillanatában, és az ember Jézusnak. Jézus emberi, illetve isteni tudatáról nehéz beszélni, de két dolog bizonyosnak látszik. Jézus mindig közösségben volt Istennel, így közvetlen Isten-ismerete volt, amint az evangélium, főként János sokszorosán tanúsítja. Ezt a közösséget csak földi élete végén, a kereszten érezte megszakadni egy időre: *Istenem, Istenem, miért hagytál el?* (Mt 27,46 és párh.; Zsolt 22,2). Ám a teljes ismeret nem zárta ki, hogy eközben bizonyos ismeretekre fokozatosan, úgymond tanulás, tapasztalás nyomán jusson el, főleg saját sorsát illetően: *szenvédésből tanult engedelmisséget* (Zsid 5,8). A kettő egyszerre igaz, paradoxon: Jézus azt tanulta meg, amit már mindig is tudott. Rajta és Mózesen kívül tehát a bűn óta senkinek nem volt közvetlen Isten-ismerete, csak közvetett, ezért részleges, töredékes. És ez az, aminek el kell múlnia: *amikor eljön majd a tökéletes, a töredékes véget fog érni* (10); a tökéletes, azaz teljes ismeret a korábbi részlegessel szemben.

Pál három hasonlítással világítja meg szavait. Az elsőt az életkorokról veszi, a kétféle ismeret távolságát érzékeltetve. *Amikor gyermek voltam, úgy beszéltem, mint a gyermek, úgy érezkeltem, mint a gyermek, úgy gondolkodtam, mint a gyermek; amikor pedig férfivá lettem, felhagytam a gyermekkor dolgaival.* (11) Nem érdemes fejlődéslélektani fejtegetésbe bocsátkozni arról, mennyiben érzékel, gondolkodik, beszél másként a gyerek, mint a felnőtt. Pici, beszélni alig kezdő gyerekről, babáról, fiókáról van szó (*népios*), vagyis a két életkor közötti nagyon éles minőségi különbség a lényeg. A földi Isten-ismeret úgy aránylik a mennyei színről színre látáshoz, ahogy a kisbaba tudása a felnőttéhez. – A második, a tükör-hasonlat másról, a földi és a mennyei Isten-ismeret eltérő forrásáról szól. A földi életben olyan látásunk van Istentől, amelyet a tükör ad: *Most ugyanis tükör által, talányos jelek által látunk, akkor pedig majd színről színre.* (12) Nem azt mondja Pál, hogy “homályosan látunk” a tükörben, mint sokan vélik, mondván, az ókorban csak a primitív fémtükört ismerték. Ez nem igaz. Egyrészt a régészeti leletek tanúsága szerint

Pál korában létezett üvegtükör is, másrészt a precíziós tükrök ma is fémből készülnek. Azt sem állítja a szentíró, hogy “rejtvényben látunk”. Az *ainigma* (enigma) értelme itt nem talány, rejtvény, hanem “jel”, ami lehet épp “talányos” is, de a lényeg nem ez. A lényeg az, hogy amit a tükörben látunk, lehet éles, lehet világos, csak egy nem lehet: közvetlen. A tükörben nem közvetlenül a dolgot látjuk, hanem a dolog képét, amit a tükör közvetít. Azt látjuk, amit a tükör megmutat a dologból, személyből – élesen vagy sem, mindegy –; amit nem mutat, azt meg nem látjuk. Látjuk előlről, de a hátulját nem; látjuk az arcot, de a testet nem stb. A tükörben látás kétszeresen hiányos: nem közvetlen, hanem közvetett, és nem egész, teljes (tökéletes) látás, hanem részleges, töredékes. Így látjuk most Istent; nem őt magát, szemtől szembe, csupán amit meg akar mutatni, csupán a tükröződéseit, ahogy a teremtett világ és tettei visszatükrözik őt. De nem így volt a Paradicsomban, és nem így lesz a mennyben. – A harmadik hasonlítás a majdani mennyei tudást Isten tudásával veti össze: *Most töredékes az ismeretünk, akkor pedig úgy fogok ismerni, ahogy engem ismer Isten* (12), teljes valójában. De lehetséges ez? Igen, állítja az 1Jn 3,2. A bűn után a dolog egyoldalúvá vált, Isten tökéletesen ismeri az embert, de fordítva nincs így. Az egyenlőtlenség akkor billen ismét helyre, ha majd Isten megjelenik előttünk a mennyben; ekkor *látni fogjuk őt, amint van*. Pál is ezt állítja, de az 1Jn meg is magyarázza: azért fogjuk látni, mert *hasonlóak leszünk hozzá, Istenséghez*. Hasonlóak, legalábbis annyiban, hogy halhatatlanok, vagyis *létszintünkben* leszünk hozzá hasonlóak. Bibliai szóval ez az istengyermekség állapota, mert a gyermek hasonló szülőjéhez – nem ám külsejében, hanem létszintjében. Márpedig “a hasonló a hasonlót ismeri meg”. Ezt a bölcsélet mindig tudta, nem is lehet másképp: nem vagyunk képesek egészében megismerni azt, aki nálunk magasabb létszinten van. Jézusról például sokmindent tudhat az ember könyvekből, Bibliából, ami nagy dolog; de a valódi ismeret már a földön sem pusztán ebből ered, hanem a hasonlóságból. Minél hasonlóbbá lesz az ember jelleme, személyi-

sége, cselekvése Jézuséhoz, annál jobban ismeri őt. Tehát a mennyben *úgy fogom ismerni Istent, ahogy ő ismer engem* (Pál), mert *hasonló leszek őhozzá* (1Jn). Hát nem csodálatos?

Addig pedig megmarad a hit, a remény, a szeretet: ez a három. (13) Pál a szakasz végén az Isten-ismeret Korintusban legtöbbre becsült három forrása, a prófétálás, a nyelveken szólás és a misztikus tudás helyébe ezt a másik hármast állítja és ajánlja a gyülekezetnek. A hit és a remény a szeretettel együtt az Isten-ismeret kitüntetett forrása a földön. Mert hogyan ismerjük meg Isten cselekvését? Ő ígéri, hogy valamit meg fog tenni; erre mi előbb elhisszük, reméljük és akarjuk, azaz szeretjük ezt; ezután, sőt éppen ezáltal válik valóra az ígélet; így aztán megismerek valamit Istenről, azt, hogy ő igazmondó. Ez így működik, nem fordítva, ahogy a világ gondolja, "hiszem, ha látom". Nem, hanem előbb hiszem, csak azután látom. A prófétálás, a nyelveken szólás, a titkok tudása nem mindenkinek adatik meg, hitre, reményre és szeretetre ellenben mindenki képes. Ezért marad meg ez a három "addig", a végső napig – de *közöttük legnagyobb a szeretet* (13). Mert, mint láttuk, a mennyei létben hit és remény elmúlnak, miután tárgyuk beteljesedik, nem lesz rájuk szükség többé. A szeretet ellenben akkor sem múlik el, ha már beteljesedett a mennyben.

Az írás *A Biblia olvasása* című könyv egyik fejezetének (301-316. o.) erősen átdolgozott és kibővített változata.

A szerző közelmúltban megjelent művei

Dér Katalin:

A Biblia olvasása. Kairosz 2008.

Dér Katalin-Jorsits Attila

Beavatás. Márk evangéliuma. Kairosz 2011.

A könyvek kaphatók az egyházi könyvesboltokban, megrendelhetők a Kairosz Kiadónál (1134 Apály u. 2/b. www.kairosz.hu) és az interneten.

- Te ismered a Szeretethimnusz?
- Persze.
- És te?
- Hogyne ismerném, még a helyét is tudom, 1Kor 13. Idézek is belőle, ha akarsz: A szeretet türelmes, a szeretet jóságos...

Valóban, nincs olyan keresztény, aki ne ismerné szent Pál apostol remekét. Azt gondoljuk, hogy erről már sok újat mondani nem lehet – mindaddig, míg el nem olvassuk Dér Katalin remekbe szabott, magas színvonalú, mégis könnyen érthető írását. Aki olvasta, többé már nem felszínes ismerője, hanem döbbent, lenyűgözött szemlélője lesz az isteni szeretet páratlan csodájának, és immár hallja Jézus hívását: Jöjj és kövess engem!